А. Фальковський,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державознавства,
права та європейської інтеграції
Інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

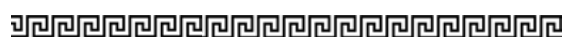
ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ДОСЛІДЖЕННІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Постановка проблеми. Збереження культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань суспільства, адже вона не лише відображає історичний, духовний і матеріальний розвиток нації, а й формує її ідентичність. Незважаючи на наявні законодавчі норми та механізми державного контролю, проблема охорони культурних цінностей залишається актуальною. На сучасному етапі глобалізаційних викликів, соціально-економічних перетворень і техногенного навантаження роль держави у забезпеченні належного рівня захисту культурних об'єктів значно посилюється. Втім, адміністративно-правова охорона культурної спадщини часто розглядається переважно з позицій формальних приписів, без урахування глибинних ціннісних (аксіологічних) підходів, які б могли підвищити ефективність правових заходів та сприяти усвідомленню суспільством цінності культурних об'єктів.

Саме тому виникає потреба в науковому обґрунтуванні евристичного потенціалу аксіологічного підходу як методологічної основи для дослідження проблем у сфері адміністративно-правової охорони культурної спадщини. Застосування аксіологічної методології може надати додаткові аналітичні інструменти для виявлення причин низького рівня дотримання законодавчих вимог, осмислення гли-

бинних мотивацій суб'єктів охорони культурних цінностей і пошуку шляхів удосконалення правових механізмів впливу на суспільну свідомість. Таким чином, актуальність теми зумовлена як об'єктивною необхідністю посилення адміністративно-правового контролю над збереженням культурної спадщини, так і потребою у системному ціннісному переосмисленні правових норм, які регулюють цю сферу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про зростаючу увагу науковців до аксіологічного підходу в адміністративно-правовій охороні культурної спадщини. Зокрема, такі дослідники, як В. І. Акуленко, Н. В. Артикуца, В. І. Євінгов, В. Ф. Зверховська, Т. В. Курило, В. І. Курило, Т. В. Мазур, О. І. Мельничук, І. М. Мишак, у своїх працях акцентують на важливості врахування ціннісних аспектів у правовому регулюванні охорони культурної спадщини. Вони підкреслюють, що інтеграція аксіологічного підходу в адміністративно-правові механізми сприяє ефективнішому збереженню культурних цінностей, забезпечуючи їхню належну охорону та популяризацію. Крім того, інші автори, зокрема Дехір, Файз, Ван Пей, Пен та Чжаоронг, у своїх роботах акцентують увагу на необхідності інтеграції аксіологічного підходу в механізми дер-

жавного управління для забезпечення ефективної охорони культурних цінностей. Ці дослідження також наголошують на необхідності вдосконалення законодавчої бази та управлінських практик у сфері охорони культурної спадщини, враховуючи сучасні виклики та міжнародний досвід.

Метою статті є дослідження евристичного потенціалу аксіологічного підходу у сфері адміністративно-правової охорони культурної спадщини, що передбачає обґрунтування теоретичних засад, визначення його місця і ролі у правовому забезпеченні збереження культурних цінностей, а також розробку практичних рекомендацій щодо вдосконалення адміністративно-правових механізмів охорони культурної спадщини з урахуванням ціннісних орієнтирів суспільства.

Виклад основного матеріалу. Аксіологічний (ціннісний) підхід в методології юриспруденції – це загальна стратегія дослідження, що визначає розгляд права крізь призму його відповідності певним цінностям, що можуть забезпечуватись правом та бути його основою [1].

В основі аксіологічного підходу лежить усвідомлення того, що будь-які суспільні процеси мають глибокий ціннісний вимір, а отже, збереження й охорона культурної спадщини не можуть обмежуватись лише суто нормативними приписами. Цінності, які втілені в культурних пам'ятках, відображають духовний і матеріальний розвиток суспільства, формують національну самобутність, а також впливають на формування індивідуальної та колективної свідомості. Культурна спадщина виконує не лише історичну чи художню функцію, але й слугує важливим інструментом національної ідентичності. Дослідження Файза Дехір демонструє, що національна ідентичність може формуватись та передаватись через літературні твори, які відображають історичну й культурну пам'ять суспільства [2].

Адміністративно-правова охорона культурної спадщини передбачає чітко окреслену систему правових механізмів, спрямованих на недопущення руйнування, пошкодження або незаконного переміщення культурних цінностей. Вона охоплює законодавче регулювання, контроль, нагляд, відповідальність за порушення вимог у цій сфері, а також інформаційну політику, метою якої є підвищення обізнаності громадян щодо цінності культурних пам'яток. Однак дієвість таких заходів істотно залежить від рівня правової свідомості, сформованої на основі розуміння та прийняття культурних об'єктів як невід'ємної складової історії і самобутності нації. У цьому сенсі аксіологічний підхід розкриває нові напрями дослідження: завдяки йому можна виявити, як правові норми корелюють із суспільними цінностями, і чи здатні вони адекватно відобразити ставлення громадян до культурної спадщини.

Отже, застосування аксіологічної методології уможливило більш цілісне і глибоке бачення проблематики охорони культурної спадщини, оскільки зміщує акцент із формального правозастосування на виявлення ціннісних пріоритетів. Такий підхід допомагає переосмислити чинні законодавчі інструменти, виявити прогалини та конфліктні моменти у правовому регулюванні, а також пропонує перспективу вдосконалення правових норм. Саме евристичний потенціал аксіологічного підходу дозволяє рухатись від механічного виконання законодавчих приписів до свідомої та відповідальної поведінки всіх суб'єктів суспільних відносин, що, зрештою, забезпечить збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь.

З погляду аксіологічного виміру, вирішальне значення для ефективної охорони культурної спадщини має усвідомлення її унікальної вартості як для поточного соціального середовища, так і для наступних поколінь. У цьому сенсі аксіологія виступає

методологічним інструментом, що дає змогу співвіднести правові імперативи з реальними потребами суспільства, виявити ціннісні конфлікти, які можуть постати між суспільними інтересами та інтересами окремих осіб чи груп. Наприклад, економічний чинник може спонукати до використання території, де розташовані об'єкти культурної спадщини, під комерційне будівництво або промислові проекти. Однак у межах аксіологічного аналізу можна виявити приховані ризики такої діяльності, адже короткострокова вигода може призвести до безповоротної втрати цінних культурних пам'яток, що становлять частину національної ідентичності.

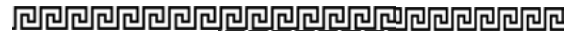
Національна культурна ідентичність є динамічним процесом, що формується під впливом історичних, соціальних і політичних чинників. У роботі Ван Пей розглядається концепція культурної ідентичності як соціально-психологічного явища, що визначає способи збереження та трансформації етнічних культур у сучасному світі [3]. Культурна спадщина нерозривно пов'язана з політичними процесами. У роботі Пен Чжаожун розглядається зв'язок між національною політикою та збереженням історичних пам'яток, а також суперечки навколо ідентичності в міжнародному контексті [4].

Крім того, принципове значення має тісна взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадськістю і професійними спільнотами (музейниками, істориками, реставраторами, культурологами). Ціннісне сприйняття об'єктів культури посилюється, коли громадяни беруть безпосередню участь у процесах їх збереження, відчувачи, що культурна спадщина є не абстрактним надбанням, а невіддільною частиною їхнього життя. Врахування цінностей спільноти допомагає урізноманітнити інструменти правового впливу, розширюючи їх від жорстких адміністративних приписів до

мотиваційних, стимулювальних і просвітницьких заходів. Зокрема, спільні проекти з музеєфікації, організація волонтерських ініціатив, фестивалів чи культурно-освітніх програм здатні посилити почуття відповідальності в місцевих жителів і сприяти утвердженню аксіологічних орієнтирів у суспільній свідомості.

Отже, впровадження аксіологічного підходу в адміністративно-правову охорону культурної спадщини дає змогу більш глибоко і комплексно осмислити значення культурного надбання для національної ідентичності, а також вийти за межі суто формальної логіки «право—порушення—відповідальність». Такий методологічний підхід, поєднуючи правове регулювання з урахуванням глибинних ціннісних установок суспільства, розкриває нові можливості для ефективного й сталого захисту культурних об'єктів. Він допомагає побудувати правову систему, що не лише забезпечує механізми контролю та санкцій, а й стимулює внутрішню мотивацію суб'єктів дбати про національну спадщину, плекаючи тим самим одну з найважливіших засад культурної й історичної спадкоємності.

З точки зору аксіології особливе значення має й визначення пріоритетів у збереженні як матеріальних, так і нематеріальних аспектів культурної спадщини. Матеріальні об'єкти (пам'ятки архітектури, історичні споруди, археологічні знахідки тощо) здатні фіксувати фізичні свідчення минулого, натомість нематеріальні елементи (традиції, мова, обряди, фольклор) відображають духовно-культурну тяглість та ідентичність спільноти. Аксіологічний підхід надає змогу інтегрувати обидва виміри в єдину концепцію охорони спадщини, допомагаючи уникнути звуження поняття культурної спадщини лише до об'єктів, що мають матеріальне втілення. У межах такої інтеграції держава та суспільство усвідомлюють, що втрата нематері-

альних цінностей не менш критична для національної культури, ніж руйнація пам'яток або їх недостатня консервація.

Аксіологічна методологія дає змогу розглядати державні та громадські ініціативи у сфері охорони культурного надбання як комплексну систему, де правові механізми взаємодіють із морально-етичними й культурно-освітніми чинниками. У такій парадигмі важливо відстежувати не лише формальне виконання законодавчих норм, а й реальне ставлення до культурних цінностей, ступінь їхньої інтегрованості в громадську свідомість, ефективність комунікації між владою та суспільством. Виявлення можливих «ціннісних розривів» (коли певні групи населення не усвідомлюють або ігнорують історико-культурну вагу пам'яток) може допомогти скоригувати державну політику, посиливши освітній компонент чи залучивши громадські організації до просвітницьких проєктів.

Таким чином, евристичний потенціал аксіологічного підходу виявляється у здатності встановлювати ціннісні орієнтири для суб'єктів правовідносин і формувати позитивне ставлення до правових обмежень, необхідних для збереження культурної спадщини. Завдяки цьому відбувається гармонізація правової регламентації з моральними та культурними настановами суспільства, що, своєю чергою, сприяє підвищенню ефективності адміністративно-правового впливу. Аксіологічний вимір дозволяє не лише констатувати значення культурних об'єктів, а й впливати на формування правосвідомості, котра стає фундаментом для побудови більш стійких та соціально підтримуваних моделей охорони національного надбання.

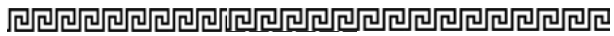
У контексті євроінтеграційних прагнень України аксіологічний підхід до охорони культурної спадщини набуває додаткового значення. Міжнародні документи, зокрема Конвенція ЮНЕСКО про охорону всесвітньої

культурної і природної спадщини та Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини, а також європейські нормативні акти у сфері захисту культурних цінностей, вимагають від держави не лише формального дотримання зобов'язань, а й усвідомленої інтеграції історико-культурних пріоритетів у стратегії національного розвитку. Через призму аксіології ці зобов'язання постають не просто як зовнішній чинник, що підштовхує до гармонізації законодавства, а як нагода переосмислити роль культурної спадщини в розвитку суспільства. Становлення принципу спільної відповідальності за долю пам'яток, історичних ландшафтів і нематеріальних традицій стимулює формування правосвідомості, що базується на відповідальному ставленні до спільної історико-культурної спадщини.

Важливим в аксіологічному ракурсі постає й питання кореляції між державними інтересами, пов'язаними з гарантуванням суспільного блага, та приватними чи корпоративними інтересами. З одного боку, держава прагне стимулювати підприємницьку діяльність, приваблювати інвестиції, розвивати туристичну інфраструктуру, що нерідко може створювати ризики для збереження автентики об'єктів культурної спадщини. З іншого боку, потужний туристичний потенціал пам'яток може забезпечувати додаткові надходження в бюджет і сприяти промоції національної культури на міжнародній арені. У межах аксіологічного аналізу ці суперечливі вектори розглядаються як взаємопов'язані, адже збереження культурних пам'яток у їхній первісній цінності часто стає передумовою успішного розвитку туристичної галузі. Таким чином, за допомогою аксіології можна знайти компромісні рішення, коли економічний розвиток і охорона спадщини не суперечать, а навпаки, взаємно підтримують одне одного.

Загалом аксіологічна парадигма сприяє формуванню довготривалої

перспективи управлінських рішень, оскільки вона пропонує бачити в культурній спадщині не просто ресурс поточного використання, а фундамент історичної пам'яті, з якого формується майбутнє нації. Такий підхід дає змогу уникнути короткозорих рішень, що можуть руйнувати історичне середовище задля миттєвих економічних вигод. Навпаки, на авансцену виходить розуміння необхідності збереження і відтворення культурних артефактів задля збагачення духовного життя суспільства, зміцнення соціальних зв'язків і плекання почуття належності до певної культурної спільноти. У цьому плані аксіологічний підхід стає дороговказом, що стимулює інтеграцію зусиль різних суб'єктів – законодавців, виконавчих органів, громадських ініціатив, професійних асоціацій і місцевих громад.

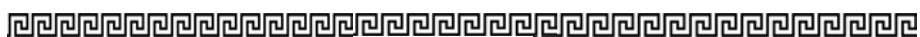
Посилення аксіологічного компонента також відкриває можливість для запровадження інноваційних адміністративних практик у сфері охорони культурних об'єктів. До прикладу, моделі «партисипаторного врядування», коли громади безпосередньо залучаються до ухвалення рішень про долю історичних пам'яток, допомагають створити умови, за яких суспільство ідентифікує себе з певними культурними цінностями й добровільно підтримує заходи з їхнього захисту. Підвищується рівень локальної соціальної відповідальності, а влада набуває додаткової легітимності, коли демонструє відкритість до діалогу та врахування позиції громадськості. Це не лише оптимізує реалізацію правових норм, а й сприяє перетворенню цінності культурної спадщини на вагому складову колективної свідомості, здатної об'єднувати людей навколо ідей збереження історико-культурних надбань.

Отже, евристичний потенціал аксіологічного підходу в адміністративно-правовій охороні культурної спадщини виявляється насамперед у формуванні нової парадигми взає-

мин між державою та суспільством, де культурне надбання сприймається як базовий елемент національної ідентичності та розвитку. Правове регулювання, доповнене ціннісною складовою, набуває більшої гнучкості й водночас більшої глибинності, адже спирається на розуміння культурних об'єктів як незамінного джерела історичного та духовного багатства, що потребує делікатного й продуманого захисту з боку як владних інституцій, так і громадськості. Така методологічна оптика надає змогу не лише підвищити ефективність чинних правових механізмів, а й гарантувати, що й надалі вони узгоджуватимуться з провідними цінностями суспільства, визначаючи напрям довготривалого збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь..

Важлива роль у реалізації аксіологічного підходу належить системі адміністративного нагляду, який має враховувати не лише формальне дотримання норм, а й якість фактичного збереження культурних об'єктів та відповідність заходів з реставрації, консервації чи популяризації реальним цінностям, втіленим у цих об'єктах. У цьому контексті особливого значення набуває кваліфікація фахівців органів влади, наділених повноваженнями у сфері охорони культурної спадщини. Їхня підготовка повинна включати не лише нормативно-правовий блок, а й розуміння культурологічних, історичних та морально-етичних аспектів, які лежать в основі аксіологічного підходу. Таке комплексне навчання сприяє формуванню в них здатності мислити не лише в категоріях «порушено – не порушено», а й усвідомлювати внутрішню цінність культурних об'єктів, їхню роль у формуванні колективної пам'яті та соціальної ідентичності.

Таким чином, аксіологічна парадигма сприяє тому, що адміністративно-правова охорона культурної спадщини виходить за межі формального контролю та жорстких адміністративних санк-

цій, набуваючи більш глибокого сенсу як гарантія збереження історичного й культурного багатства, невіддільного від ідентичності суспільства.

Аксіологічний вимір охорони культурної спадщини набуває додаткового обґрунтування у контексті чинного законодавства України, зокрема в положеннях Закону України «Про охорону культурної спадщини» [5], де підкреслюється важливість збереження та раціонального використання культурних об'єктів як невід'ємної частини національної спадщини. Нормативне визначення відповідальності за псування чи знищення пам'яток набуває більшої ефективності тоді, коли такі норми корелюють із глибинним усвідомленням значущості цих об'єктів для історико-культурної ідентичності суспільства.

Міжнародно-правові зобов'язання України, зокрема взяті відповідно до Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО [6], підтверджують, що збереження культурних об'єктів виходить за межі внутрішніх питань держави і стає глобальним викликом для міжнародної спільноти. Належна імплементація цих міжнародних норм є передумовою поглиблення аксіологічного підходу, оскільки передбачає не лише правовий, а й моральний обов'язок захищати унікальні пам'ятки для усього людства.

Питання формування позитивної мотивації у місцевого населення набуває особливої актуальності в процесі децентралізації, що закріплена в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [7]. Саме на рівні територіальних громад зберігається найбільш тісний зв'язок із конкретними об'єктами історико-культурного значення, а тому залучення громадськості до розробки та реалізації місцевих програм охорони спадщини істотно підвищує ступінь усвідомлення її цінності.

Інтеграція культурологічних та адміністративно-правових підходів

особливо помітна у контексті законодавчих змін, ухвалених із метою посилення охорони культурних пам'яток, зокрема Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони культурної спадщини» [8]. В ньому передбачено жорсткіші санкції та оновлені процедури контролю, однак без аксіологічного підґрунтя такі правові новації ризикують стати суто репресивними. Лише поєднання санкцій і просвітницької роботи, орієнтованої на формування ціннісного ставлення, здатне дати тривалий позитивний ефект.

У контексті збереження нематеріальної культурної спадщини важливе місце посідає реалізація положень Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини [9]. Її принципи акцентують не лише на збереженні традицій, ритуалів і ремесел, а й на передачі цих знань наступним поколінням. З аксіологічної точки зору це означає збереження цілісності культурного коду, завдяки якому громади усвідомлюють неперервність власної історії та національної ідентичності.

Залучення цифрових технологій для збереження та популяризації історичних пам'яток у багатьох дослідженнях розглядається як новий етап охорони культурної спадщини [10]. Завдяки 3D-скануванню, створенню віртуальних турів та цифрових архівів, історичні об'єкти стають ближчими до сучасного покоління, що народжує в них почуття зацікавлення й відповідальності. Аксіологічне підґрунтя тут полягає в тому, що цифрові копії формують розуміння унікальності та неповторності пам'яток, стимулюючи піклування про їхнє автентичне збереження.

Ефективне застосування адміністративно-правового механізму неможливе без відповідної підготовки кадрів, на чому наголошує і постановою Кабінету Міністрів України щодо підвищення кваліфікації державних

службовців у сфері культури [11]. У ній передбачено комплексні програми навчання, де правовий аспект доповнюється культурологічними та історичними модулями, що дає змогу чиновникам глибше усвідомити аксіологічний потенціал об'єктів, які вони покликані охороняти.

Висновки. Аксіологічний підхід у дослідженні адміністративно-правової охорони культурної спадщини дає змогу поглянути на проблему не лише крізь призму законодавчих механізмів та контролю, а й у контексті глибинних ціннісних орієнтирів суспільства. Він розкриває поведінкові та мотиваційні аспекти суб'єктів правовідносин, пояснює виникнення конфліктів між економічними інтересами та суспільним благом, а також сприяє формуванню відповідальної правосвідомості й культурної ідентичності громадян. Завдяки аксіологічному виміру адміністративно-правові норми починають розглядатися не лише як примусові приписи, а як гарантії збереження унікального історико-культурного надбання, що має важливе значення для національної пам'яті й майбутнього розвитку.

Таким чином, евристичний потенціал аксіологічного підходу полягає в тому, що він допомагає узгодити правові та морально-етичні вимоги, перетворюючи формальні адміністративні процедури на ціннісний фундамент збереження й примноження духовних, історичних і культурних ресурсів нації. Це зумовлює підвищення ефективності адміністративно-правових механізмів та утвердження відповідального ставлення суспільства до невідтворюваних артефактів минулого, закладаючи надійну основу для збереження культурної спадщини в інтересах нинішніх і майбутніх поколінь.

У статті розглянуто евристичний потенціал аксіологічного підходу у вивченні адміністративно-правової охорони культурної

спадщини, акцентуючи на його здатності розкрити ціннісні підвалини, що лежать в основі ефективного правового регулювання та мотивації суб'єктів охорони культурного надбання. Автор звертається до проблеми розриву між формальним дотриманням законодавчих вимог і реальними викликами, що постають перед пам'яткоохоронною діяльністю, коли культурні об'єкти піддаються руйнуванню або комерціалізації через неврахування їхньої внутрішньої цінності.

Автор доводить, що аксіологічна методологія дає змогу комплексно осмислити взаємозв'язок між культурним надбанням і національною ідентичністю, чим сприяє поглибленню громадської відповідальності за збереження пам'яток. Наголошується на тісній кореляції між станом правосвідомості й ефективністю правової охорони: якщо цінність історичних артефактів належно інтерналізована у суспільній свідомості, то правові норми сприймаються не як обмеження, а як необхідна гарантія збереження унікальних свідчень минулого. У результаті аксіологічна парадигма постає дійовим засобом підвищення ефективності адміністративно-правових механізмів, оскільки вона, по-перше, сприяє формуванню відповідальної правосвідомості, по-друге, узгоджує економічні інтереси з ціннісною сутністю культурного надбання, а по-третє, створює передумови для довготривалого й сталого функціонування пам'яткоохоронної галузі. Такий підхід забезпечує цілісне бачення проблематики, завдяки чому державне управління у сфері охорони спадщини набуває більшої ефективності, прозорості та орієнтованості на потреби прийдешніх поколінь. Результати дослідження свідчать про необхідність системного підходу до формування право-

вих норм, які не лише регламентують охорону культурної спадщини, а й враховують її глибинну ціннісну сутність. Запропонована аксіологічна методологія відкриває можливості для синергії між законодавчими механізмами та морально-етичними підходами, спрямованими на збереження історичної пам'яті нації. Такий інтегративний підхід сприятиме створенню стійкої системи управління культурним надбанням, що підвищуватиме національну ідентичність та відповідальність громадян.

Ключові слова: евристичний потенціал, аксіологічний підхід, адміністративно-правова охорона, культурна спадщина, цінності.

Falkovsky A. Heuristic potential of the axiological approach in the study of administrative and legal protection of cultural heritage

The article examines the heuristic potential of the axiological approach in the study of the administrative and legal protection of cultural heritage, focusing on its ability to reveal the value foundations that underlie effective legal regulation and the motivation of cultural heritage protection subjects. The author addresses the problem of the gap between formal compliance with legislative requirements and real challenges facing monument protection activities, when cultural objects are subject to destruction or commercialization due to disregard for their intrinsic value.

The author argues that the axiological methodology allows for a comprehensive understanding of the relationship between cultural heritage and national identity, which contributes to the deepening of public responsibility for the preservation of monuments. The close correlation between the state of legal awareness and the effectiveness of legal protection is emphasized: if the value of historical artifacts is properly internalized

in public consciousness, then legal norms are perceived not as restrictions, but as a necessary guarantee of the preservation of unique evidence of the past. As a result, the axiological paradigm becomes an effective means of increasing the effectiveness of administrative and legal mechanisms, since, firstly, it contributes to the formation of a responsible legal awareness, secondly, it reconciles economic interests with the value essence of cultural heritage, and thirdly, it creates the prerequisites for the long-term and sustainable functioning of the monument protection industry. Such an approach provides a holistic view of the issues, thanks to which state administration in the field of heritage protection becomes more efficient, transparent and oriented towards the needs of future generations. The results of the study indicate the need for a systematic approach to the formation of legal norms that not only regulate the protection of cultural heritage, but also take into account its deep value essence. The proposed axiological methodology opens up opportunities for synergy between legislative mechanisms and moral and ethical approaches aimed at preserving the historical memory of the nation. Such an integrative approach will contribute to the creation of a sustainable system of cultural heritage management, which will enhance national identity and citizen responsibility.

Key words: heuristic potential, axiological approach, administrative and legal protection, cultural heritage, values.

Література:

1. Фальковський А. О. Аксіологічний підхід в методології сучасної юриспруденції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12 / А. О. Фальковський ; кер. роботи Т. В. Розова ; Нац. ун-т "Одеська юридична академія". Одеса, 2011. 17 с.

2. Dekhir, F. A Triple Framework to Understand the Role of Cultural Heritage: Heritage, Identity and Literature //

Majallat Ājāq 'Imiyyah. 2019. Vol. 11, No. 3. P. 10–18. URL: <http://search.tandimtah.com/Record/1034016> (дата звернення: 01.02.2025).

3. Pei, W. *National Cultural Identity: Implications and Structures / Journal of Shanghai Normal University*. 2011.

4. Zhao-Rongb, P. *On the Politics and Identity in the Movement of Heritage*. 2011.

5. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 № 1805-III / Відомості Верховної Ради України. 2000. № 39. Ст. 333.

6. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини : прийнята Генеральною конференцією ЮНЕСКО 16.11.1972 / Офіційний вісник України. 2006. № 35. Ст. 2567.

7. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони культурної спадщини : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 9. Ст. 87.

9. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини : прийнята 17.10.2003 Генеральною конференцією ЮНЕСКО 32-ї сесії. ЮНЕСКО, 2003. URL: <https://ich.unesco.org/en/convention> (дата звернення: 01.02.2025).

10. Офіційний сайт Міністерства культури та інформаційної політики України. Цифрові проекти у сфері культури: 3D-моделі та віртуальні тури. URL: <https://mkp.gov.ua> (дата звернення: 01.02.2025).

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання підвищення кваліфікації державних службовців» від 06.02.2019 № 106 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 503.